

TDK Híradó

2007. március

*Az Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanúszék
Tudományos Diákkörének folyóirata*

„Magyar Igazságszolgáltatás 1997-2007”

A Mindszenty-per

Beszélgetés Bojár Gáborral

In memoriam Batthyány Lajos

*A fiatalkoriak büntetőjogának magyarországi
fejlődése*

Magyar drogpolitika a kezdetektől 1998-ig

Kultúra-rovat: Dame Helen Mirren

Novella: szerelem

Kedves Olvasóink!

„Megérkezett a hideg, itt a tél.” – írta 2005 novemberében elődöm, Beke-Martos Judit szerkesztői előszavában. Ha saját köszöntőmet hasonlóképpen szeretném kezdeni, akkor most azt kéne írnom, március közepén, hogy „megérkezett a hideg, itt a tavasz!”, ezért talán inkább tegyük is félre a néha eléggé lehangoló időjárást, és engedjétek meg, hogy hadd üdvözlöjlek benneteket ismét, immáron sokadik alkalommal!

Büszkén mondhatom, hogy ismét sikerült a szokásos formánkat hoznunk, tartalom és forma terén egyaránt! Több jól sikerült cikket olvashattok ismét szerzőinktől, így aktuálisként foglalkozunk Batthyány Lajossal, illetve az ellene folyó perrel, tekintettel arra, hogy 2007-es esztendő születésének 200. évfordulója, így idén március 15-én nemcsak az 1848-as forradalmat, hanem első felelős magyar miniszterelnökünket is ünnepeljük! A koncepciók eljárásoknál maradvány a magyar történelem egy fontos 20. századi alakjáról, Mindszenty bíboros élettörténetéről is olvashattok egy rövid összefoglalót. A közéleti személyiségek után áttérnénk a jogtörténet mezejére, aminek keretében a fiatalok büntetőjogának magyarországi fejlődéséről és a magyar drogpolitika kialakulásáról tudhattok meg érdekességeket. Régi TDK-s szokáshoz híven néhány előadásunkról rövid beszámolót készítettünk, e havi számunkban Osztovsz András, illetve Bojár Gábor által tartott, rendhagyó üléseinkről olvashattok egy-egy rövid cikket.

Szeretném külön kiemelni e havi kultúra-rovatunkat, melyben egyrészt az Oscar-díjjal kitüntetett Helen Mirren eddigi pályafutásáról olvashattok, valamint egy nagyon szép novellát olvashattok Nemes Iringó tollából, melyet teljes szívből ajánlok Nektek, a Szerzőnek pedig külön köszönöm!

Pár szót szeretnék szólni a TDK-ról is: mindenképp szeretném megköszönni mindenkinek a részvételt, aki kíváncsi volt a szemeszterünk programjára és bármelyik TDK-ülésünkön részt vett. Én a magam részéről biztatlak Benneteket, gyertek el minél többször, érdemes! A jogtörténettől kissé elrugaszkodott, rendhagyó témáink után több programot szeretnék figyelmetekbe ajánlani: a tavaszi szünetet követő héten A tervek szerint ismét Pozsgay Imre lesz vendégünk, kivel folytatjuk a tavaly novemberben megkezdett beszélgetésünket, majd ezt követően meghallgathatjátok Mezey Barna professzor urat, aki a börtönépítészetről tart előadást. Ehhez kapcsolódva jelezném, hogy szervezünk egy börtönlátogatást is, mely minden TDK-s számára nyitott, illetve a május elején Horváth Attila tanár úr vezényletével meglátogatjuk a Terror Házát is. Egyelőre ennyit, hamarosan pontosan értesülhettek az pontos időpontokról, illetve a TDK-évadunkat záró eseményekről is!

Zárszóként mindenkinek jó olvasgatást kívánok, remélem ismét sikerült a szokott mércét megütnünk, és kellemes kapcsolódást nyújtunk Számotokra!

Képesy Imre

Dr. Osztovits András: Magyar igazságszolgáltatás 1997-2007

Írta: Estók Flóra

2007. február 27-én Dr. Osztovits András, a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság bírójának, a Polgári Eljárásjogi Tanszék oktatója tartott előadást Magyar igazságszolgáltatás 1997-2007 címen. Az előadásnak és azt követő beszélgetésnek köszönhetően betekintést nyerhettünk a (polgári) bíróságok működésébe és mindennapi életébe is. Rendhagyó ülés volt, mert – a tanár úr szavaival élve – olyan, mondhatni kényesebb témákra is sor került, melyeket egy előadás, legyen bármilyen érdekes is, biztosan nem érintene. Egyszóval a személyes élmények (mit jelent ma Magyarországon bírónak lenni: hogyan látja a rendszert és hiányosságait egy olyan személy, aki belülről ismeri azt) tették nekünk, elsőéveseknek is érthetővé és igazán élvezetessé ezt a jó két és fél órát.

A'97-es reform megértéséhez tisztában kell lennünk azok előzményeivel is, hiszen a rendszerváltást megelőző időkben a ma alkotmányos alapjognak számító bírói függetlenség még papíron sem létezett, a bírókat utasíthatták, elvehettek tőlük ügyeket; s mint annyi más területen, itt is a szovjet minta másolásáról volt szó. 1949-ben, amikor a Curia Legfelsőbb Bírósággá lett, megkezdődött a magyar bíróságok legsötétebb korszaka. Ebben az időben a bírói pálya a jogász hivatások körében az utolsó helyre szorult, a legtehetségesebbek nem választották, vagy elhagyták ezt a hivatást. A tendencia, más okok folytán, de a '90-es évek elején is folytatódott: sok bíró ment el a magánszférába dolgozni, hiszen ők ismerték legjobban a gazdasági átálláshoz szükséges joganyagot.

Az Antall-kormány idején, 1991-ben, duplájára emelték ugyan a bírók fizetését, de egyéb konkrét, az igazságszolgáltatási rendszer módosítására szolgáló jogszabály nem született, csak előkészítő javaslatok.

Ugyan mindenki egyetértett a reformok szükségességével, a törvényi szabályozás mégis 1997-ig váratott magára. Először is az Alkotmányt kellett módosítani: ennek tett eleget az 1997. évi LIV. törvény. Érdekessége a reformnak, hogy a jogszabályok túlnyomó többsége (összesen 11 új törvényt hoztak az alkotmánymódosításon kívül) ún. erős kétharmados törvény volt. Ekkor határozták el az ítélőtáblák fel- illetve visszaállítását; ez az intézmény ugyanis a második világháború végéig fennállt Magyarországon.

Bekerült az Alkotmányba a jogegységi eljárás, amely a Legfelsőbb Bíróság hatáskörébe tartozik, és az eljárás végén hozott határozat kötelező a bíróságok számára. Ebből aztán „presztízsvita” keletkezett az Alkotmánybíróság és a Legfelsőbb Bíróság között.

Ugyanebben az évben hozták létre az Országos Igazságszolgáltatási Tanácsot (OIT) is, ez azért volt fontos, mert ez idáig az igazgatási kérdésekben az Igazságügyi Minisztérium (vagyis a végrehajtó hatalom egy szerve) járt el. 1998-tól kezdve az OIT vette át a bíróságok igazgatását. Az 1997. évi LXVII. törvénnyel létrejött az önálló bírói jogviszony, vagyis a bíró sem közalkalmazott, sem köztisztviselő, hanem bíró. Szabályozták a bíróvá válás útját is: a szakvizsgát megelőző három éves joggyakorlat után kötelezővé vált a legalább egy éves titkárkodás.

Ami a reformból kimaradt: a bírói fizetés rendezése; a pálya vonzóvá tétele; az infrastruktúra fejlesztése – ez különösen fontos, hiszen a bíróságon a „látszatra” is adni kell; valamint a bírósági vezetői hatáskörök rendezése (pl. egy megyei elnöknek a gyakorlatban jóval nagyobb hatásköre van, mint a fölötté álló táblaelnöknek); végül pedig az eljárásjogi modellváltás hiánya: az angolszász eljárás során a bíró nem kérdez,

csak figyel, így jobban megtudja őrizni a függetlenségét, tárgyilagosságát.

Ami reform utóéletét illeti, ezek az intézkedések valóban nagy hatásúak voltak, hiszen ha nem is 1998-ban, de 2003. július elsejével megkezdték működésüket a táblák Pécsen, Szegeden, illetve a fővárosban, vagyis egy új szint került be az igazságszolgáltatás rendszerébe. Ez a bírótársadalom számára két dolgot eredményezett: megindult egyfelől egyfajta mozgás, melynek következtében a titkárokból viszonylag hamar bírók lettek, a megyei bírók pedig továbbléphettek az ítélőtáblákra. Ám voltak, akik a Legfelsőbb Bíróságról kerültek egy szinttel lejjebb: Ám voltak, akik a Legfelsőbb Bíróságról kerültek egy szinttel lejjebb: ők ezt nem feltétlenül előmenetelként élték meg. Hosszú időbe telt az is, hogy letisztuljon: nem az ítélőtáblák feladata a bírósági joggyakorlat egységességének biztosítása, illetve továbbfejlesztése, mindez továbbra is a Legfelsőbb Bíróság kötelezettsége.

A 2003-as év az Európai Bizottság országértékelő jelentésében is fontos volt: a bírók fizetését még mindig alacsonynak találták (összehasonlításképpen: egy német bíró körülbelül háromszorosát keresi egy magyarnak, ugyanakkor egy német tanár a tízszeresét, mint magyar kollégája...), ugyanakkor példaértékűnek nevezték az OIT működését.

Az előadás második felében a Tanár Úr Akitért Fleck Zoltán (a Jogszociológiai Tanszék vezetője) tanulmányára. Ebben két olyan megállapítás szerepel, amely némi rosszallást váltott ki a bíróságok vezetőinél. Nevezetesen: a reform nem valósította meg az igazgatási jogkörök újraelosztását – mint arra fentebb utaltam, egy megyei elnöknek jóval nagyobb hatalma van, mint a táblák vezetőinek. A másik kritikus megjegyzés szintén nagyon találó: a bírók nem állhatják a kritikát, még a szakmán belül sem.

Nem adott választ a reform egy manapság pedig igen nagy hangsúlyt kapó kérdésre: a bíróságok és a sajtó viszonyára. Sem az adott ügyben eljáró bíró, sem az ügyész nem

nyilatkozhat, nyilatkozhat ellenben az ügyvéd, ez a helyzet pedig teljesen nyilvánvalóan egyoldalú beállítást ad, nem objektív, orientálja a befogadót. Megoldás lehet az, ha a bíróságok alkalmazkodnak korunk „igényeihez”, és hivatalos, profi médiaszakemberrel dolgoznak.

A reform célkitűzései közé tartozott a bírói Akar felkészítése az Unióhoz való csatlakozásra. Persze mint annyi másban, itt is megfigyelhető a generációs törés.

Az előadás utolsó témája az ismét aktualitást kapott „móri ügy” volt. Mint ismert, 2002. május 8-án, Mórban, az Erste Bank fiókjában nyolc embert megöltek. Befejeződött a büntetőeljárás, a két vádlott közül az egyiket jogerősen bűnösnek találták, azt, hogy ki lőtt, nem sikerült bizonyítani. Az utóbbi hetek fejleménye volt, hogy két új gyanúsítottat találtak, valamint új bizonyítékokat is. Kinek a hibája ez? Tanár úr arra hívta fel a figyelmet, hogy a sajtóval ellentétben nem árt az óvatosság az ebben az ügyben történő véleményalkotással. Most mindenki azt kérdezi: Kinek a hibája ez? A rendőrségé, az eljáró bíróságé? A legvalószínűbb elképzelés szerint az ügyészségé. Ez a szerv vezeti a nyomozást, nekik kellett volna észrevenni a bizonyítékok nem megfelelő voltát. Bárki tévedett is, megint egy már korábban tárgyalt probléma kerül a felszínre: az eljárás modellje rossz, a bíró túlságosan aktív, ez pedig adott esetben sok hibaforrást rejtethet magában.

Az utolsó, mintegy háromnegyed órás részben, Tanár Úr válaszolt a felmerült kérdésekre, így fél kilencig tartott az immár beszélgetéssé lett előadás. Ez főleg nekünk, elsőéveseknek volt érdekes és hasznos, mert eddig nem sokan tudhatták közülünk, hogyan is zajlik például a szignalizáció, ki fizet kinek egy ügyvédi irodában, és hogy néz ki nálunk a felelősség kérdése augusztus 20. után...

Az előadás, a tanár úr humorának és a téma Érdekesességének köszönhetően két és fél órás terjedelme ellenére is végig élvezetes volt.

A Mindszenty-per

Írta: Elek Péter

1948 karácsonyának másnapján az Államvédelmi Hatóság emberei Esztergomban őrizetbe vették Mindszenty Józsefet. A hercegprímás ellen felhozott vádak a következők voltak: hazaárulás, kémkedés, összeesküvés és valutaüzérkedés. Ezt követően kezdetét vette a Rákosi-korszak egyik leghírhedtebb és legismertebb koncepció s pere, mely a hazai és a külföldi közvéleményben egyaránt nagy visszhangra talált.

De ki is volt valójában Mindszenty? Valóban a hatalom áldozata vagy csak egy elveihez csökönyösen, végletekig ragaszkodó ember, akit a történelem fordulatai tettek naggyá? Írásomban megpróbálok közelebb kerülni a megoldáshoz.

Pehm József

Pehm József néven látta meg a napvilágot, 1892. március 29-én, a Vas megyében található Csehimindszenten. Édesapja Pehm János, gazdálkodó, majd a falu bírása. Édesanyja Kovács Borbála. Hat gyermekük született, a felnőttkort azonban csak a legidősebb, József és két lánytestvére érte meg.

A falu papja és tanítója korán felfedezték, ahogy a fiú kiemelkedik társai közül, s meggyőzték édesapját, hogy taníttassa a gyermekeket. A szombathelyi Szent Norbert Gimnáziumba íratják. Jeles érettségije után három út állt előtte: vonzotta a történelemtanári, a közírói és a papi pálya egyaránt. Hogy ez utóbbi mellett döntött, elsősorban Majláth Károly erdélyi püspöknek köszönhető, aki ebben az időben végiglátogatva az ország középiskoláit, rengeteg tehetséges fiatalot fedezett fel. A szombathelyi egyházmegyei papnevélő intézetben folytatta tanulmányait, emellett foglalkozott irodalommal, történelemmel és szociológiával. 1915. június 12-én, a szombathelyi székesegyházban szentelték pappá. Rövid ideig káplánként szolgált, majd

Zalaegerszegre került. Az itt eltöltött huszonöt év alatt példaértékűen szervezte és irányította a megyeszékhely lelki életét; templomot és zárdát építtetett a város munkások lakta részébe, népszerűsítette a vallást és nem utolsósorban gyarapította az egyház vagyonát is, melyet a szegények, betegek ellátására és a vidéki diákok számára biztosított ingyenes szállás kialakítására fordított.

A lelkipásztor és politikus

Zalaegerszeghez kötődik első politikai szerepvállalása is: 1918 őszén és 1919 tavaszán ő vezette a Károlyi-kormány és a proletárdiktatúra ellen szervezkedő keresztény-nemzeti mozgalmat. Elvállalta és egészen püspökké történt kinevezéséig megtartotta a Keresztény Párt megyei elnökségét. Felajánlották neki a képviselőiséget és a felsőházi tagságot, de egyiket sem fogadta el, mert lelkipásztor akart maradni. Megyeházi beszédekben azonban többször is foglalkozott politikai kérdésekkel, s ezek közül kettő országos viszonylatban is nagy visszhangot keltett.

1935-ben, a második Gömbös-kormány hivatalba lépését követő megyegyűlésen Gyömörey György főispán azt javasolta, hogy a törvényhatósági bizottság szavazzon bizalmat a kormánynak. Pehm a javaslat elutasítását indítványozta, mert véleménye szerint Gömbös miniszterelnök diktatúrás törekvéseivel és reformígéretei megszegésével nem szolgált rá a bizalomra. Érvelése olyan mély benyomást tett a bizottsági tagokra, hogy a hivatalos javaslat nem kapta meg a szükséges többséget. A leszavazás egyúttal a főispán bukását is jelentette.

Második jelentős felszólalása a Muraköz

visszacsatolásának problémájával volt kapcsolatos. 1941-ben, Jugoszlávia összeomlása után a magyar honvédség az egykor Zala megyéhez tartozó Muraközbe is bevonult. Az önálló Horvátország kikiáltása után azonban, német nyomásra a kormány visszarendelte a magyar csapatokat. Az akkor magát már Mindszentynek nevező egerszegi plébános a megyegyűlés elé vitte az ügyet, s felszólalása elhangzása után a meghatódott bizottsági tagok egyhangú határozattal kérték az országgyűlést és a kormányt Muraköz visszacsatolására.

A kormány azonban késlekedett a törvényjavaslat beterjesztésével. Mindszenty ekkor felutazott Budapestre és kihallgatást kért Bárdossy miniszterelnöktől. A több mint félórás audiencia után a miniszterelnök még néhány napig töprengett, fölött, aztán az országgyűlés elé terjesztette a kormány törvényjavaslatát a visszacsatolásáról.

Érdekes ellentéte a fent idézett eseménynek az a magatartás, amit a későbbi hercegprímás a fasizmus előretörése során tanúsított. Hitler hatalomra jutása után kemény elszántsággal lépett fel a bakonyi német településeket elárasztó pángermán propagandával és a Zala szegény községeit beszervezni akaró magyar nemzetiszocialistákkal szemben. A királykérdésben vallott legitimista felfogása is szemben állt velük: az Ausztriával való monarchikus közösséget szorgalmazta, Ottó királyi herceg államfőségével. 1943. augusztusában részt vett az Apor Vilmos püspök által összehívott országos értekezleten, megállapította: Hitler elvesztette a háborút és Magyarországnak fel kell készülnie a vereség súlyos következményeire.

A hercegprímás

Mindszenty Józsefet XII. Piusz pápa 1944. március 4-én veszprémi püspökké nevezte ki. Gyors és bürokráciamentes egyházkormányzati stílusa itt is érvényesült s emellett személyes közbenjárással itt is igyekezett könnyíteni az üldözöttek sorsán. „A Dunántúl püspökeinek memoranduma”

címen vonult be a történelem lapjaira az az emlékirata, amelyben négy főpap arra kérte a „Miniszterelnök Úron keresztül Magyarország sorsának mai intézőit, hogy a még ép Dunántúlt ne vessék oda visszavonulási harcok martalékául...” 1945. szeptember 15-én kapta a hírt, hogy XII. Piusz pápa esztergomi érsekké nevezte ki, majd az év végén bíborossá is választották.

1945 és 1947 között Mindszenty fő tevékenysége az egyházi élet újjászervezésére irányult. Több száz ezres, esetenként milliós tömegeket mozgatót meg, s tette ezt akkor, amikor az állam világos törekvése volt a klerikális élet (fokozatosan) minimálisra korlátozása.

A politikai rendőrség és a kémelhárító Osztály külön csoportja foglalkozott „a Mindszenty személye és a köréje gyűlt reakciós kör” problémájával. 1948-tól nyíltan támadták: valutaüzérkedéssel, kémkedéssel vádolták, s azt állították, hogy az állam és egyház közötti megegyezésnek egyetlen akadálya az esztergomi érsek személye. (Ez utóbbi vádat Mindszenty egyik nyilatkozatára alapozták:

„Ajánlottam nekik, - emlékezik vissza - „A” hogy inkább mondjanak le a papság fizetéséről, az államsegélyről és bízzanak a magyar népben; az nem fogja cserbenhagyni papjait. Szegények lehetünk, de függetlennek kell maradnunk. Az az Egyház, amely nem független, az ateista államban csak rabszolgaszerepet tölthet be.”)

A Mindszenty-per

1948. decemberében házkutatást tartottak az érseki palotában, majd lezárták az oda vezető utakat. Dokumentumait még sikerült nyugatra juttatnia.

1948. december 26-án, este fél kilenc tájban a hercegprímást őrizetbe vették, „a köztársaság megdöntésére irányuló bűncselekmény, hazaárulás, kémkedés és valutaüzérkedés gyanúja miatt”. A vizsgálati fogság és a

népbíróági tárgyalásra való előkészítés öt hétig tartott. Mindszenty az őt ért testi és lelki terror, valamint a vallatása során alkalmazott kábítószeres hatására az első pár nap makacs tagadása után megtört és aláírta „vallomását”. 1949. február 3-án kezdődött a tárgyalás. A koronatanú az esztergomi érsek személyi titkára, Zakar András volt, akit 1948. november 19-én reggel az utcán négy civilruhás rendőr autóba tuszkolt és elrabolt, majd hasonló vallatás után rábírták a tanúskodásra. A fővádлотat és egyik társát életfogytiglani fegyházra ítélték. A többiek közül kettő 15 évi, egy 10 évi, egy pedig 3 évi fegyházbüntetést kapott.

Az ítéletet Magyarországon megdöbbenéssel, külföldön éles kritikával fogadták. Maga XII. Piusz pápa és az ENSZ közgyűlése is foglalkozott a kérdéssel és hangot adott kifogásainak. Mindezek hatására a rabot a tárgyalóteremből nem azonnal a fegyházba, hanem a Gyűjtőfogház rabkórházába szállították, ahol látogathatókat is fogadhatott; többek között édesanyját.

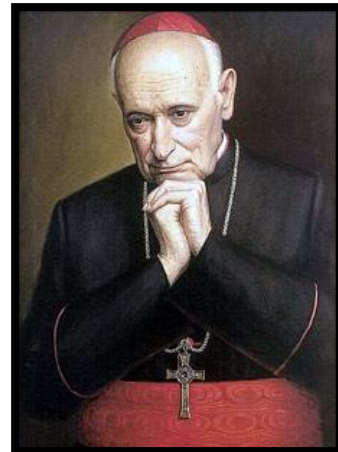
1949. októberében általa ismeretlen helyre szállították. Itt raboskodott 1954. májusáig. A Sztálin halálát követő hatalmi változások következtében az igen legyengült és megtört Mindszentyt újra a Gyűjtőfogház rabkórházába, majd a kis mecseki falu, Püspökszentlászló határában álló, csak terepjárával megközelíthető volt püspöki kastélyba szállították. Itt, a szobájával szemközti helyiségben tartották fogva Grósz József kalocsai érseket is, akitől megtudhatta, milyen események zajlottak fogsága alatt a magyar állam és egyház életében.

Mivel az épület meglehetősen rossz állapotban volt, a főpapokat őrző rendőrség a tél közeledtével kérte a maguk és a rabok áthelyezését. Így 1955 októberének-novemberének fordulóján a Felsőpetényben álló volt Almássy-katélyba szállították őket. Bár az őrizet itt szigorúbb volt, a belpolitikai változások hatása már érezhetővé vált. Grósz hamarosan visszahelyezték kalocsai érseki

székébe, s ugyanezt a lehetőséget ajánlották Mindszentynek is, amnesztia keretében. Ő azonban feltétel nélküli rehabilitációt követelt.

A forradalom alatt és után

1956. október 23-án értesült a forradalom kitöréséről, utána azonban napokig elzárták előle a tájékozódás útját. Nyolc évi fogságából a közeli Rétságon állomásozó honvédegyység tiszti különítménye szabadította ki. Hazatérésére (mely egyesek szerint diadalmenet volt) 1956. október 31-én került sor. A kormány hivatalosan rehabilitálta, XII. Piusz pedig levélben üdvözölte szabadulását. Nyilatkozatot adott a Rádióknak, melyben kijelentette: senkivel szemben nem érez gyűlöletet. Tárgyalt Tildy Zoltánnal és Maléter Pállal, s közölte: nem akar és nem fog politikai szerepet vállalni.

November 3-án szöveget intézett a néphez a Parlamentből, melynek politikát érintő pontjait Tildyvel egyeztette. Aznap éjjel telefonon riasztották, hogy szovjet csapatok támadják a fővárost, s őt azonnal az Ország-házba várják. Mire odaért, teljes zűrzavar fogadta, Nagy Imre pedig már nem volt az épületben. Rövid otléte után a legközelebbi, a Szabadság téren álló amerikai nagykövetségre menekült. Edward Thomson nagykövet fogadta, s félórán belül megérkezett Eisenhower elnök határozata is, amellyel teljes menedék-jogot biztosított számára.

Ezt követően csaknem tizenöt évig a követségen élt. Figyelem és gondosság vette körül, ugyanakkor a diplomaták és a személyzet tagjai is nagyon vigyáztak, hogy a menedéjjoggal való visszaéléssel ne vádolhassák őket. Ezért a követség magyar alkalmazottaival nem érintkezhetett és magyar látogatókat nem fogadhatott. Csak édesanyjának, nővéreinek és gyóntatójának engedték meg, hogy meglátogassák. A pápához és az USA elnökéhez intézett leveleit a követség közvetítette.

Külföldön

Belső emigrációjának a megváltozott világpolitikai és a vele változó vatikáni kelet-politika vetett véget. XXIII. János pápa felajánlott neki Rómában egy curiai állást, amelyet azonban visszautasított. Távozására VI. Pál alatt került sor: ekkor Washington kijelentette, hogy Mindszentyt „nem kívánatos vendég”-nek tartja. (Nixon elnök hivatalos indokolása az volt, hogy az öregedő főpap gyöngye egészségi állapota miatt „terhére van a követség személyzetének”).

1971. szeptember 28-án az egész világközvéleményt meglepetésként érte a hír, hogy Mindszenty bíboros a budapesti kormánytól amnesztiát kapott és a pápa kifejezett kívánságára Rómába utazott. A magyar kormány a végzést nem kézbesítette neki a követségre, hanem utána küldte; ugyanis nyilvánvaló volt, hogy Mindszenty a Vatikánnal előzetesen kötött megállapodás alapján adott kegyelmet visszautasítaná. (Ezt később meg is tette, s ismét követelte rehabilitációját.) Rómában a pápa fogadta, majd a bécsi Pázmáneum rektori lakosztályába költözött, 1971. október 23-án. A következő két évben több utazást tett, s Amerikába és Kanadába is eljutott, mint a nyugaton élő magyarság legfőbb egyházi vezetője.

1973-ban találjuk azt az eseményt, amelyet a prímás tevékenységére – annak pozitívumai ellenére – egyfajta bélyeget nyom. 1973. november 1-jén VI. Pál pápa kérte, hogy mondjon le esztergomi érseki székéről.

Mindszenty december 8-án írt válaszában ezt határozottan elutasítja, s érveket sorakoztat fel a pápa kérése ellen. December 18-án a pápa közli vele, hogy érseki székét megüresedettnek nyilvánította, majd 1974. február 5-én a Vatikán és Budapest egyidejűleg közli, hogy az esztergomi érseki szék megüresedett.

A fenti események értékelése a mai napig A kettős. Azok, akik Mindszenty cselekedetét helyeslik, arra hivatkoznak: az egyházi vezetés folyamatosan megváltozó kelet-politikája kiszolgáltatottá tette a nemzeti egyházakat a diktatórikus vezetésnek. Azzal, hogy az állammal együttműködő és az egyházi élet templomfalakon belülre szorítása ellen nyíltan nem lázadó főpapság került a közösség élére, egyfajta „behódolás” vette kezdetét, melynek vége – egyes feltételezések szerint – egy államot teljesen kiszolgáló, lassan elvilágiasodó egyház lett volna.

Ezzel szemben Mindszenty bírálói kifejtik, hogy talán épp annak következménye lett volna a nemzeti egyház elsorvadása, ha a prímási székhez ragaszkodó, ám feladatát ellátni képtelen főpap marad továbbra is a magyarországi katolikusok feje. Érvelésüket azzal támasztják alá, hogy a külföldön tartózkodó, idős és a magyarországi politikai vezetés számára nem kívánatos esztergomi érsek egyháza érdekeit nem lett volna képes hatékonyan érvényesíteni. Ezért hatékonyabb az a megoldás, ha a magyar egyház új feje, bár kisebb szembenállást tanúsít, épp ezáltal nyitottá válik a megállapodásra; s ezekből a közösségnek gyakran több haszna és előnye származik, mint a makacs szembeszegülés taktikájából

1975. áprilisában missziós körutat tett Venezuelában és Kolumbiában, ahonnan betegen érkezett vissza Bécsbe. Még a hónap végén kórházba szállították. 1975. május 6-án, operációja utáni szívelégtelenség következtében hunyt el. 1975. május 15-én temették el, Mariazellben. Hamvai 1991. május 4. óta az esztergomi bazilika prímási sírkápolnájában nyugszanak.

Beszámoló: Vendégünk volt Bojár Gábor

Írta: Beke-Martos Judit

A Magyar Jogtörténet TDK szervezésében egy rendhagyó ülés jött létre, hiszen Bojár Gábor, a Graphisoft SE Európai részvénytársaság elnöke volt a vendégünk egy rövid beszélgetésre.

Számos díjjal, elismeréssel, kitüntetéssel büszkélkedhet, mint a Széchenyi-díj, a Magyar Köztársaság Érdemrendjének Középkeresztje a csillaggal vagy a január végén elnyert, az üzleti élet Oscar díjaként aposztrofált Ernst&Young „év üzletembere” díj.¹ Mit jelentenek Önnek ezek a díjak?

A díjakkal az a gond, hogy rengeteg díj van és annyira fogalmunk nincs, hogy melyik mit jelent a világban. Borzasztóan hiú ember vagyok, úgyhogy minden, a hiúságomat legyezgető dolog sokat jelent, de a díjakkal zavarban vagyok, mert tudom, hogy egy csomó díjat meg lehet venni. Az emberi sznobizmusra és hiúságra alapozva olyan méretű inflációja van a díjnak, hogy mindig egy kicsit gyanakszom. Azért néhány díjról tudom, hogy mit jelent, a Széchenyi-díjra nagyon büszke vagyok, hiszen az a Kossuth-díj párja, és arról szokták tudni, hogy mit is jelent. Tehát arra borzasztóan büszke voltam, különösen, hogy fizikusként kaptam, pedig én fizikusként egy percet nem dolgoztam életemben, de mégis a tudományos eredményért próbálták odaítélni. Így is született ez a Rácz tanár úr díj,² mert amikor kiderült, hogy ezzel egy nagyobb pénzösszeg is jár, akkor zavarba jöttem, mert

hát ezt szegény tudósoknak találták ki és nem üzletembereknek. Az Ernst&Young-díjról fogalmam sem volt, hogy mit jelent. Korábban már meghívtak a zsűrijébe, úgyhogy azt tudtam, hogy hogyan adják, de az igazi rangja akkor derült ki, amikor a cég amerikai vezérigazgatójának mondtam, hogy én ezt kaptam, ő elcsodálkozott és rögtön tudta, hogy mi az, és hogy mekkora elismerés. Hiúk vagyunk, van aki bevallja és van, aki nem; én hiú vagyok.

Említette, hogy Ön fizikusként végzett az ELTÉ-n, de azóta meglehetősen messze került ettől a területtől. Mennyire volt fontos, hogy milyen diplomát szerez?

Hát nekem nem fizikusnak kellett volna mennem, a jogi egyetem sokkal közelebb állt volna hozzám, de amikor nálam a pályaválasztás kérdése felmerült, az 1960-70-es években, nagyban tombolt a szocializmus és

minden szülő próbálta a gyerekeit a „politika-független” terület felé terelni. Így az én szüleim is azt mondták, hogy a kétszer kettő az minden rendszerben négy, így ha matematikát tanulok, az mindenhol eladható, míg ha jogot tanulok, az nem. Nem tudom miért, így alakult, de megpróbáltam a gyerekeimen behozni.³

Mégis, ha nem fizikát tanul és nem a Geofizikai Intézetben kezd dolgozni, akkor is megvalósul a vállalkozásának az alapja?

¹ Ernst&Young "Entrepreneur of the Year Award" 2006

² Minden évben kiváló középiskolai tanárokat jutalmaznak ezzel a díjjal – a szerző.

³ Mindkét gyermeke Amerikában tanult, lánya a Yale University Law School-on végzett, míg fia közgazdász lett.

Valószínűleg előbb lett volna belőlem üzletember. Én tudósna készültem és jó sokáig tartott rájönnöm, hogy nagyon rossz tudós lennék. Egyébként egy volt főnököm világított rá erre, aki amikor tudományos munkákkal próbálkoztam, közölte, hogy belőlem nagyon rossz tudós lenne, mert az a jó tudós, aki egy témában nagyon mélyen el tud merülni. Én pedig ezt nem tudom, mert csak felületesen tudok megérteni nagyon sok mindent, és erre vonatkozóan ő mondta ugyancsak azt, hogy ezt menedzseri tudásnak hívják. Én ezt akkor sértésnek vettem, pedig nem annak szánta. Viszont tényleg így volt igaz. Én a céget, amíg még vezettem, azért tudtam jól vezetni, mert egy picit értettem mindenhez: pénzügyekhez, jogi részhez, a műszaki, ill. technikai részhez, a kereskedelemhez, a marketinghez, szóval mindenhez egy kicsit, és mindenben kerestem olyat, aki ahhoz nálam jobban ért. Nekem csak annyira kellett ehhez értenem, hogy lássam, hogy ő tényleg ért-e hozzá.

Mégis a cég alapítását megelőzte ez a találmány vagy ötlet: a háromdimenziós építész tervezőszoftver. Igénybe vettek akkor valamilyen jogi védelmet erre a termékre vonatkozóan?

Semmiféle találmányunk, sőt ötletünk sem volt; ezzel szoktam mindig vitatkozni, hiszen sokan azt hiszik, hogy a vállalkozás sikere azon múlik, hogy van egy jó ötlet. Ez téves. A vállalkozás sikere a szívósságon múlik. Jó ötlet rengeteg van, és nem is biztos, hogy a legjobb ötletből lesz üzlet. Üzlet abból az ötletből lesz, ami mellé szívósság társul. Mi háromdimenziós modellezéssel foglalkoztunk, a munkahelyünkön ez volt a dolgunk. Ehhez részemről üzleti ötletek, ötletsorozatok társultak. Akkoriban nekem például az volt az ötletem, hogy a térképmodellezést ne zárt számítóközpontban, nagy teljesítményű számítógépen csináljuk, hanem kicsi, terepre-
vihető személyi számítógépen. Ebben valóban mi voltunk az elsők – persze az vitt minket rá, hogy nem volt itthon jobb gép.

Amikor elkezdtem a Graphisoftot, azt akertestük, és sok próbálkozás és kudarcc után rájöttünk, hogy ezt a tudást (3 dimenziós modellezés kicsi és olcsó számítógépen) építészeknek fogjuk tudni a legjobban eladni.

Mi akkoriban nem foglalkoztunk ennek a jogi védelmével. Lustaságból, spórolásból... A számítógépes szoftvereket azt hiszem, a szerzői jog védi. Mostanában már számos szabadalmat jegyeztetünk be Amerikában, de nem azért, hogy tényleg védjük, hanem mert nagyon jól mutat a cég eszközei között, hogyha sok szabadalma van. Egy bizonyos méret alatt, tehát amíg egy cég kicsi, addig Isten ments, hogy Önökre, jogászokra költse a pénzét, egy bizonyos méret fölött sajnos elkezdik a pénzüket jogászokra költeni, és akkor lesz Önöknek sok munkájuk. A kis cégnek egyébként nincs is értelme levédenie a termékét, mert azzal védi a legjobban magát, ha mindig a konkurencia előtt jár egy lépéssel.

Az üzleti siker lényege szerintem az, hogy fel kell ismerni, hogy miben tudok jobb lenni, mint más és utána megtalálni azt, akinek pontosan ez fontos.

A cégalapítás során, 1982-ben vettek-e igénybe jogi segítséget?

Igen, Kálmán János, nagyon kedves barátom segített az első cég, a Cortex bejegyzésében ugyanúgy, ahogy később a Graphisoftnál is. A Cortex gmk⁴ volt, polgári jogi társaság, ahol nem volt vezető, hanem három társammal kellett volna együttesen dolgoznunk. Én úgy gondoltam, hogy főnök leszek és alkalmaztam három programozót, ők pedig úgy gondolták, hogy alkalmaztak egy főnököt. Nem beszéltük meg ezt a nézeteltérést, így elváltak útjaink. Egy idősebb barátom segítségével és részben anyagi támogatásával tudtuk elindítani a Graphisoftot. Mikor aztán később külföldön alapítottunk cégeket, akkor már külföldi jogászok segítségét vettük igénybe, akik ugyan sokat hibáztak, de olyan nagy gond

⁴ Gazdasági munkaközösség – a szerző.

nem lett belőle. Én a jogászokkal egyébként mindig összevesztem, mert irigykedtem, hogy én nem lettem jogász.

Mégis, ha a jogász rosszul dolgozik, akkor annak az eredménye miatt az üzlet bűnhődik. Milyen rossz tapasztalatai voltak a különböző jogrendszerekkel?

Igazából a jogász hibája akkor derül ki, ha baj van, mert ha nem lesz baj, akkor szinte lényegtelen, hogy a jogász jó vagy rossz munkát végzett. Én az amerikai jogot jobban ismerem, mint a magyart, mert ott sokkal több jogi gondom volt. Háromszor futottam bele jogi problémába. Először egy megbízottal akadt konfliktusunk, mert a színvonalon aluli munkát nem kívántuk kifizetni. Erre ő ügyvédet fogadott, aki írt egy felszólító levelet. Ezt véleményezésre átadtuk a saját ügyvédünknek, aki körülbelül a követeléssel egyező összegért írt egy hosszú véleményt, hogy miért is járunk a legjobban, ha kifizetjük. Meg is tettük.

Legközelebb, a cégünk akkori amerikai vezetőjétől kellett megválnom, ez nagyon rosszul esett, az elbocsátások viseltek meg legjobban a céges pályafutásom során. Megegyeztem a hölgygel, aki egyébként nagyon jó ember volt, de második embernek való és nem vezetőnek. A megegyezésünk eredményét és azt, hogy neki nincs további követelése irányunkban, le kívántam írni és ehhez – elkövettem a hibát, hogy ismét – ügyvédhez fordultam. Írtak is valamit, ami azonban túl bonyolult lett, így a hölgy is megnézte a saját ügyvédjével, aki rögtön vérszemet kapott és kifejtette a hölgynek, hogy ez így nem megfelelő, mert ebből sokkal több pénzt lehet kinyerni, valamint ő majd beperel minket. A felszólító levelére személyesen válaszoltam, hogy nekünk kárunk keletkezett a hölgy üzleti tevékenységének eredményeként, így azt mi is érvényesíteni fogjuk egy esetleges perben. Az ő ügyvédje kérte, hogy adjam meg az ügyvédem nevét, de erre úgy feleltem, hogy nekem nincs, azóta sem hallottam felőlük.

Bevált tehát az a taktika, hogy mivel nincs ügyvédem, költségeim sincsenek, így nem lehet ezzel zsarolni.

A harmadik esetben valóban csúnyán Aráfizettünk, hiszen egy volt munkavállaló perelt be – kihasználva az amerikai jog adta lehetőségeket – többek közt nemzetiségi megkülönböztetés vádjával, hiszen magyar vezető volt és én elkövettem a hibát, hogy jó honfitársként bizalmasan megosztottam vele, hogy az amerikai sikerhez amerikai menedzser kell. Az ő ügyvédje egy ilyen amerikai stílusú "zsaroló" ügyvéd volt, aki elképesztő nagy összeget akart kicsalni belőlem. Megmakacsoltam magam, hogy én bizony nem fizetek, hiszen még, ha többre is kerül a védekezés, mint amennyit kértek, így elérem, hogy az én cégemet nem lehet zsarolni. Sajnos a felperes ügyvédje erre a frappáns szövegemre azt válaszolta, hogy ő ezt tökéletesen érti, de ő is a hírnevéből él, abból, hogy az ő kliensei mindig megkapják a pénzt, amit akarnak, tehát most ő is elviseli, ha ezen az ügyön többet kell dolgoznia, mint hasonló pénzért szokott. Három évig húzódott a per, míg a bíró előtt megegyeztünk. Az induláskori kereseti kérelemhez képest jóval többet fizettünk, és nagyon sokat tanultunk. Az amerikai jogrendszer eltúlzott védelmi rendszere történelmi hagyományokra tekint vissza, megharcoltak azért, hogy semmilyen nemzeti megkülönböztetés ne legyen lehetséges és mára ezt már – akár úgy is tűnhet, hogy – túlkompenzálják.

Ezután a közönség kérdései következtek, így: Lenkovics Judit kérdezte, hogy miért nincs sok Graphisoft Magyarországon?

Műszaki, matematikai műveltségünk nekünk, magyaroknak nagyon magas, – gondoljunk csak a számtalan Nobel-díjasra, az atombomba szellemi atyjaira, stb. – de ehhez nem kapcsolódik kereskedelmi kultúra, ezért sincsenek sikeres cégeink. Volt ilyen kultúra Mátyás idejéig, hiszen a kereskedelmi utak a Kárpát-medencén keresztül haladtak, erre épült Pest. Azonban ez átalakult a

felfedezéseket követően, amikor a kereskedelmi útvonalak átkerültek a tengerekre, így Magyarországon elsorvadt a kereskedelmi kultúra. Amihez nem értenek, azt hajlamosak az emberek lenézni. Itthon kereskedni ekkoriban főleg a zsidók kereskedtek, és ez nagyon lenézett volt, hiszen az antiszemitizmussal társulva azonosult a kereskedelem a lopással és a csalással. Ez egy történelmi pech. Jól kereskedni azok tudnak, akik jól tudnak számolni. Azonban a kereskedelem imént említett lenézettsége miatt is, Magyarországon a matematikai tehetségek nem kereskedők lesznek, mint tőlünk nyugatra, hanem tudósok, ezért jelentős nálunk a tudományos kultúra. Ezen részben változtatni kell, én az oktatás felé szeretnék elindulni most, hogy eladtam a céget, hogy javítsak a kereskedelem elismertségén, hogy legyen több Graphisoft.

Pafféri Zoltán kérdezte, hogy vajon az 1980-as évek elején az a jogalkotói változtatás, amely lehetővé tette polgári jogi társaságok formájában – még a gmk korszak előtt – magánvállalkozások létrehozását (így Bojár Gábor első cégének megalapítását is), jogalkotói figyelmetlenség vagy tudatos kiskapu volt-e?

Nem volt véletlen, sem kis-kapu, ez szándékos volt. Akkor már volt az uralkodó politikai osztályban egy nyugatra történő nyitási terv és igény a magángazdálkodás valamilyen formájú engedélyezésére. Tervbe volt véve, de nem akarták teljesen nyíltan megvalósítani, talán a szovjetektől is félték még, úgyhogy direkt hagyták ezt a lyukat, fölengedtek egy ballont. Az akkori Magyar Nemzetben meg is jelent egy cikk „Maszek Matematikusok” címmel, kifejezetten propaganda céllal, és figyelték a reakciót. Nekem ugyanez volt az aggályom, hogy most véletlen vagy szándékos volt-e ez a lehetőség, így utánajárva megtudtam, hogy ez egy stratégiai döntés, és ha az elején beszállok, abból még előnyöm is származhat.

A beszélgetés még tovább folytatódott, mert szerencsére a hallgatóság belelendült a témába, így szó esett a Graphisoft fő termékének, az Archi-CAD-nek a segítségével tervezett világhírű épületekről, az egyetemi állásbörzéről és arról is, hogy Bojár Gábor hogyan vélekedik a tandíjról, illetve az egyetemi oktatás mely pontjain tart szükségesnek reformokat. Reméljük, hogy sikerei inspiráló, szívóssága pedig jótékony hatást fejt majd ki a jövő egyetemistái és vállalkozói számára. Mindenesetre nagyon örültünk, hogy megtisztelte diákköri

ülésünket jelenlétével!

In memoriam Batthyány Lajos

Írta: Csoór Dorothea

„Kegyelmet nem koldulok senkitől, de követelem a szigorú igazságot!”

Gróf Batthyány Lajost, az első felelős magyar kormány miniszterelnökét az osztrák hadbíróóság 1849. október 6-án végrehajtandó halálbüntetésre ítélte, ahogyan a szabadságharc tizenhárom tábornokát. A bűne: felségárulás volt.

Gróf Batthyány Lajos élete

Agróf fiatalon egy bécsi intézetben Anevelkedett, majd katonai pályára lépett. Húsz éves volt, amikor átvette birtokai igazgatását. Zágrábban szerzett jogi diplomát. Ahogyan fiatal arisztokrata kortársai, ő is tett tanulmányutat a nálunk fejlettebb Nyugat-Európában, ahonnan hazatérve alkalmazni is tudta a megszerzett tudást: a legkorszerűbb elvek szerint szervezte gazdaságát.

1830-tól vett részt a politikában, ekkortól felsőtáblai tag, az 1832-36-os országgyűlésen már az ellenzék egyik legbefolyásosabb képviselője, később vezetője. 1841-ben az Iparegyesület, 1847-ben az Ellenzéki Párt elnökévé választották. 1847 őszén segítette Kossuthot, hogy Pest vármegye követeként részt vegyen az országgyűlésen – valószínűleg a későbbi halálbüntetés egyik oka lehetett, hogy támogatta Kossuth elképzeléseit, ezek megvalósulását, amely a szabadságharc utáni kiélezett helyzetben a leg súlyosabb bűn volt a Habsburg-vezetés szemében.

1848. március 15-én tagja volt annak a küldöttségnek, amely az országgyűlés által korábban megfogalmazott reformköveteléseket tartalmazó feliratot vitte Bécsbe. Ekkorra nyilvánvalónak látszott: ha Magyarországon valóban felelős kormány alakulhat, annak Batthyány lesz a vezetője. V. Ferdinánd március 17-én nevezte ki miniszterelnökké, s

Batthyány április 11-én letette az esküt az uralkodó előtt, aki egyúttal szentesítette a polgári alkotmányos átalakulást megalapozó törvénycikkeket. Az első népképviselői országgyűlésen, mint sárvár kerület képviselője volt jelen.

Az első miniszterelnök

Az első független magyar kormány legsürgősebb teendői közé tartozott a honvédelem megszervezése és a kiadások fedezetének biztosítása. Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöksége alatt felállították a Honvédséget és megkezdték a pénzügyártást. Miután a Habsburg birodalom megkezdte a fegyveres harcot, 1848. szeptember 9-én, szeptember 10-én lemondott a miniszterelnökségről. Rövid, alig hat hónapos hivatala alatt mindvégig arra törekedett, hogy az ország önállóságát biztosítsa, és azt alkotmányosság talaján is megtartsa.

Elfogatás és elítélés

Lemondása után visszavonult ikervári kastélyába. Vidoss József seregében harcolt, majd néhány hét múlva a pesti országgyűlésre utazott. Tagja volt annak a békeküldöttségnek, amelyet az országgyűlés menesztett Windischgrätzhez.

1849. január 8-án Windischgrätz Pesten elfogatta, ezután Budán, Pozsonyban, Laibachban, majd Olmützben is raboskodott. Az ellene indított felségárulási perben a hadbíróóság előbb néhány évi börtönre ítélte, melyet később, Schwarzenberg nyomására halálra módosítottak, de rögtön felajánlották neki a kegyelmet, és Pestre szállították.

Batthyány perének iratait 1849. október 3-án terjesztették fel báró Haynau tábornaghoz, aki az ácsi főhadiszálláson tartózkodott. Haynau a kötél általi kivégzésre szóló

okiratot megerősítette és futárral Pestre küldte. Az ítéletet 5-én kihirdették, fél 9-kor törtek pálcát a vádlott fölé, majd rögtön a siralomházba vitték.

Az igazságában és ártatlanságában teljesen bizonyos Batthyány halálos ítéletére ekként reagált: „Kegyelmet nem koldulok senkitől, de követelem a szigorú igazságot!” Amikor az Újépület siralomházában elbúcsúzott feleségétől, ezt üzentte gyermekeinek: „... az ország első szolgája voltam. A törvényt szolgáltam... Megadtam a császárnak, ami a császáré, a nemzetnek, ami a nemzeté... Két malomkő örölt, ezért akasztanak fel!”

Felesége – Zichy Antónia – megpróbált kegyelmet kieszközölni férje számára, de próbálkozásai nem vezettek eredményre. Batthyány már a per alatt mérget kért feleségétől, mert nem akarta, hogy megalázzák. Mivel mérget nem tudott becsempészni, felesége búcsúlatogatásakor egy tollkést lopott be hozzá, amellyel a miniszterelnök öngyilkosságot kísérelt meg, ám sikertelenül. Mivel Batthyány rendkívül sok vért vesztett, a rangjához és állásához egyaránt méltatlan kötél helyett golyóval végezték ki.

„A bűnök”, amelyek miatt Batthyáynak meg kellett halnia

Az osztrák kormányzat felelőssé tette Batthyányt a magyar függetlenségi törekvések valamint Kossuth elképzeléseinek támogatásáért, az uralkodói szentesítés nélküli bankjegykibocsátásért, az újoncozásért, a miniszterelnöki posztról történő le-

mondása után pedig a fegyveres harcok segítségéért.

Mindezek a vádak megalapozták, hogy a hadbíróóság tudatosan irányított eljárásban előbb börtönre, majd Pesten halálra ítélje.

AHabsburg-kormányzat ugyanazzal a büntetéssel sújtotta a császárhoz mindvégig hűséges, törvényesen kinevezett, és a törvényeket mindhalálig megtartó Batthyány Lajos miniszterelnököt, mint a fegyveres harcokban –az osztrák vezetés szemszögéből lázadásban- előljáró tábornokokat.

Az utókor azonban fölismerte, hogy a miniszterelnök a szabadságharcot követő osztrák önkény áldozata volt: Már Horváth Mihály történész 1865-ben Genfben megjelent háromkötetes művében úgy vélte, hogy „Batthyányban a nemzetet akarták halálosan sújtani, őbenne s vele együtt a nemzeti jogokat, nemzeti államéletét akarták sírba dönteni.” A dualizmusban általánosan elfogadott vélemény volt, hogy Batthyány halálos ítélete igazságtalan, bosszútól vezérelt volt. Károlyi Árpádnak a Batthyány-perről szóló, 1932-ben megjelent alapvető munkája - 1918-ig szigorúan titkos - osztrák levéltári dokumentumok ismertetésével és elemzésével bizonyította be, hogy Batthyányt koncepciós perben, „premeditált”, azaz előre eldöntött halálos ítélettel távolította el az osztrák kormányzat.

Kétszáz éve született gróf Batthyány Lajos. Az első magyar felelős kormány miniszterelnöke, ez alkalomból 2007-et Batthyány emlékévként nyilvánította a Nemzeti Évfordulók Bizottsága, ezzel tisztelegve a törvényekhez és a hazájához mindhalál hű miniszterelnök emléke előtt.

A fiatalok büntetőjogának magyarországi fejlődése

Írta: Lenkovics Judit

„Magas hegyen csillog a mi eszményünk, s mi útban vagyunk a hegy felé. Meredek utak visznek a magasba sziklák és örvények között, de nem fogunk megszállni, mert biztosak vezetők: a gyermekek csillogó szemei és édes hazánk szebb jövőjébe vetett hit.”

Angyal Pál

A régi rómaiak azt mondták: *Juventus ventus*, vagyis az ifjúság szél, amely mindenkoron különleges relevanciával bírt és bír, hiszen az ifjúság fejlődése visszahat egész társadalmunkra, ezért érdemel ezen jogterület kiemelt figyelmet. A magyar jogalkotó a múlt század hajnalán nemzetközi viszonylatban is élen járt a nevelési, prevenciós célok, eszközök kodifikálásában. Sajnálatos módon mára már rendkívül meghaladottá vált a fiatalok büntetőjogának magyar intézmény- és szankciórendszere, nem tud megfelelően reagálni az új tendenciákra, kriminológiai nézetekre, nemzetközi egyezményekre. Az alábbiakban a magyarországi „fejlődés” ívét tekintem át, különös tekintettel az I. Büntetőnovellára, amely kétségtelenül a korszak egyik legkiemelkedőbb jogalkotási eredménye.

Fiatalok büntetőjoga az 1795. évi törvényjavaslatban és a Csemegi-kódexben

A magyar jogfejlődést tekintve az 1795. évi javaslatban jelenik meg először az életkor szerinti differenciáció, eltérő rendelkezéseket rendel alkalmazni a kiszabható büntetések tekintetében. A büntetőjogi szankcionálás életkorhoz való kötésére törekvés annak ellenére öröndetes – mondhatni korát tekintve egyedülálló –, hogy lényegesebb kedvezményeket gyakorlatilag csak a 7-12 éves korhatáron belüliekre jelentett. A fiatalok, a 12-16 év között lévők kategóriájába tartozók

vonatkozásában ez még csak a halálbüntetés ki nem szabhatóságában volt megragadható.¹

Az 1878. évi 5. törvénycikk, a magyar Büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről (Btk.), valamint az 1879. évi 40. törvénycikk a kihágásokról (Kbtk.) alkotják az első törvénnyé lett teljes büntetőkódexünket. A Csemegi-kódex szerint büntetőjogi felelősséggel csak olyan fizikai személy tartozott, aki a cselekmény elkövetésekor életének 12. életévét meghaladta és beszámítási képességének birtokában volt (83. §). A 84. § a 12. évet túlhaladott, de a 16. életévét még be nem töltött személy büntetlenségét mondta ki, ha a cselekmény bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bír.

A fiatalokkal szemben ugyanazokat a büntetésekkel kellett kiszabni, a büntetőkiszabásnál ugyanazokat az arányossági elveket kellett követni, mint a felnőtteknél. A büntetési nemek és a büntetőkiszabás elvének azonosságán lényegében semmit sem változtatott az a szabály, amely szerint a fiatalkorúság enyhítő körülmény. A szabadságvesztés különböző fajtáinak végrehajtása során a fiatalkorú a felnőttekkel azonos elbánásban részesült.²

1888-tól foglalkozott az igazságügyi kormányzat a Btk. módosításának kérdéseivel. A kódex részbeni megváltoztatásának, illetve kiegészítésének az első Büntetőnovella tett eleget.

Az I. Büntetőnovella (1908. évi 36. tc.)

A fiatalok tekintetében a századfordulón Európa-szerte generális követeléseként jelentkezett a fiatalok különleges büntetőjogi kezelése, elbírálása. A reformmoz-

¹ Hajdu Lajos: Az Első (1795-ös) Magyar Büntetőkódex-tervezet. Budapest, 1971. 261. és 430-431. o.

² Szabó András: A fiatalok és a büntetőjog. Budapest, KJK-Kerszöv, 1961. 12. o.

galmak sikerét jelentősen befolyásolták a meglehetősen kedvezőtlen változások, amelyek a fiatalok bünelkövetők számának meredek emelkedésében mutatkoztak. Angyal Pál rezignáltan állapítja meg, hogy „hazánkban néhány évtized alatt közel 100%-kal emelkedett a züllött, illetőleg büntetett gyermekek és fiatalok száma”.³

A törvényi rendezés szükségességéért emelte fel szavát a reformtörekvések vezető ideológusa, a büntetőnovella kidolgozója, Balogh Jenő is, miszerint „Büntetőjogunknak a fiatalokra vonatkozó rendelkezései sem nem igazságosak, sem nem célszerűek, gyakorlatilag pedig káros eredményekkel járnak. Minden irányban megérett tehát a tételes jog a reformra”.⁴

A büntetőnovella 15. és 16. §-a határozza meg a büntetőjogi felelősségre vonás feltételeit, eszerint „Az ellen, aki büntett vagy vétség elkövetésekor életének tizenkettedik évét meg nem haladta (gyermek), sem vád nem emelhető, sem bűnvádi eljárás nem indítható”.⁵ Megelőző intézkedésként az iskolai hatóság megdorgálhatta, iskolai elzárással fenyegette, emellett nem volt akadálya a házi fenyítésnek sem. A 16. § alapján nem büntethető az a fiatal, aki a büntett vagy vétség elkövetésekor a tizenkettedik évét már meghaladta, de tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, ha a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége nem volt meg.⁶

Példaként jelent meg a novella büntethetőségi kritériuma az új Büntető Törvénykönyv elkészítését célul kitűző Kodifikációs Bizottság 2002. január 18-án megtartott ülésén, amikor Csemáné Váradi Erika és Lévy Miklós hangsúlyozta, hogy a fejlettségi szint

megállapítása körében a novella figyelembe vette a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséget, amit a gyakorlatban azon mértek le, hogy az érintett ismeri-e a tízparancsolatot. A beszámíthatóságot érintő szellemi-erkölcsi fejlettség, mint esetleges büntethetőségi akadály beiktatása, illetőleg a felelősség megállapítását megalapozó szubjektív körülmény meghatározását a Bizottság megvalósítható elképzelésnek tartotta.⁷

Angyal Pál

A büntetőnovella szankciói a dorgálás, próbára bocsátás, javító nevelés valamint fogház-vagy államfogház-büntetés (17. §). A novella az alkalmi bűnözőkkel szemben a feltételes elítélést intézményét vezette be, míg a fiatalokra vonatkozóan honosította meg ennek másik, angol-amerikai praxisban bevett formáját, a próbára bocsátást.⁸ A büntetőnovella rendelkezése szerint a próbára bocsátás kizárólag fiatalokkal szemben alkalmazható, amelyet a miniszteri indoklás is alátámaszt: „az angol-amerikai rendszer (próbára bocsátás felügyelettel) megvalósítása a felnőttekre nézve hazai viszonyaink között még alig leküzdhető nehézségekkel járna, miért is, a felnőttekre a törvény az intézmény francia-belga rendszerét (feltételes felfüggesztés) valósítja meg”.⁹

³ Angyal Pál: *Fiatalok és büntetőnovella*. Pécs, Wessely és Horváth Könyvnyomda, 1911. 5. o.

⁴ Balogh Jenő: *A fiatalok és a büntetőjog*. Budapest, 1909. 122-123. o.

⁵ Magyar jogtörténet forrásai. Szerk.: Mezey Barna. Budapest, Osiris Kiadó, 2002. 713. o.

⁶ A novella lehetővé tette, hogy a fiatalokkal szemben 20. életévük betöltéséig alkalmazhatóak voltak bizonyos fiatalokra megállapított nevelő intézkedések.

⁷ Tájékoztató a Kodifikációs Bizottság üléseiről. In: *Kodifikációs Füzetek*. 2002/1. 33. o.

⁸ A próbára bocsátást Massachusetts állam intézményesítette 1878-ban, míg a feltételes elítélést intézményét 1888-ban foglalták törvénybe Belgiumban.

⁹ CJH miniszteri indoklás. *Corpus Juris Hungarici CD*. Kiadás éve: 2000.

Az I. Büntetőnovella új intézményrendszere-
Arével, alapelveivel megteremtette egy modern gyermek- és ifjúságvédelmi alapjait, amely annak ellenére jelentős eredménynek tekintendő, hogy a korszak adta lehetőségek miatt a vívmányok megvalósítása nem lehetett teljeskörű.

Az 1913. évi. 7. tc. a Fiatalkorúak Bíróságáról

A fiatalkorúak megkülönböztetett büntető-
A jogi kezelésének anyagi jogi szabályai megfelelő eljárásjogi reformot követeltek, azonban az átfogó eljárási reformra csak 1913-ban került sor. A fiatalkorúak bírósága lehetőséget kapott intézkedések alkalmazására, így a törvény 14-22. § alapján a bíró figyelmeztethette, szigorúbb felügyeletre utasíthatta a szülőt, a fiatalkorút iskolalátogatásra kényszeríthette, pártfogót rendelhetett felügyeletére, ideiglenesen állami műhelybe helyezhette, vagy patronázs, vagy gyermekvédő egyesületre bízhatta.

Az Fb. anyagi jogi rendelkezéseket is
tartalmazott, amelyek a novella büntetési rendszerének elveit egy-két vonatkozásban át is törték: lehetőséget adott pénzbüntetés, valamint tíz, illetőleg ötévi fogházbüntetés kiszabására.¹⁰

Fiatalkorúak büntetőjoga a második világháború után

A szovjet típusú büntetőjogi kodifikáció
A történetben fontos lépcső volt az 1950. évi II. törvény a büntető törvénykönyv általános részéről (Btá.), valamint az 1951. évi 34. törvényerejű rendelet (Ftvr.), amely annak rendelkezéseit volt hivatva kiegészíteni. A Btá. szerint a gyermek egyáltalán nem büntethető, bűnvádi eljárás alá nem vonható. A fiatalkorúakkal kapcsolatban a Btá. nem tartalmazott rendelkezést, fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket tartalmazó Ftvr. alkalmazásában fiatalkorú volt, aki a bűncselekmény elkövetésekor 12. életévét meghaladta, de a

18. életévét még nem töltötte be.¹¹ Fiatalkorúakkal szemben a bíróság az adott eset körülményeinek mérlegelése után szabadságvesztés-büntetés, illetve pénzbüntetés helyett javító nevelést vagy gyógy-pedagógiai nevelést, próbára bocsátást vagy bírói megrovást szabhatott ki. Az 1951. évi 34. tvr. a Btá.-val összhangban a korábbi fiatalkorúak fogháza helyett börtönbüntetés kiszabását tette lehetővé.¹² Az Ftvr. a deklarált célok ellenére lehetővé tette életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés, vagy halálbüntetés alkalmazását.¹³

Az 1961. évi V. törvény a fiatalkorúakra
A vonatkozó szabályokat a Btk. Általános Részébe építette be, és a VI. fejezetben határozta meg a fiatalkorúakra vonatkozó speciális szabályokat. A fiatalkor fogalmát 14-18 év közötti életkorban határozta meg. A büntetőjogi felelősségre vonás során elsődlegesen a nevelő jellegű intézkedéseket (bírói megrovás, próbára bocsátás, javító-intézeti nevelés) kellett alkalmazni, büntetés (szabadságvesztés, javító-nevelő munka, pénzbüntetés) kiszabására csak akkor kerülhetett sor, ha intézkedés alkalmazásának nem álltak fenn feltételei.¹⁴

Az 1978. évi IV. törvény szigorított a
A szabadságvesztés tekintetében, megnövelték a kiszabható büntetés generális minimumát és maximumát. Ugyanígy megemelte a törvényhozó a halálbüntetéssel is fenyegetett bűncselekmény büntetési maximumát 10 évről 15 évre a 16. életévüket betöltött fiatalkorú bűnelkövetők esetén. A törvény lehetővé tette a pénzfőbüntetés szabadságvesztésre történő átváltását. Egyszerűsítés történt a fiatalkorúval szemben alkalmazott próbára bocsátás intézményrendszerében is: a 117. § (1) bekezdés rögzítette, hogy fiatalko-

¹¹ A büntetőtörvénykönyv általános része. A magyarázatokat írta: Dr. Kádár Miklós. Budapest, Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951. 40. o.

¹² Magyar jogtörténet. Szerk.: Mezey Barna. Budapest, Osiris, 2004. 355-367. o.

¹³ Főszabály szerint ugyan ez nem volt lehetséges, csakhogy gyengítette a főszabály erejét a kivétel, miszerint mégis kiszabható volt akár halálbüntetés is, ha azt „külön törvény rendeli”.

¹⁴ Büntetőjog Általános Rész. Szerk.: Békés Imre. Budapest, HVG Orac, 2003. 382. o.

¹⁰ A Bn. és Fb. értékelését lásd: Vigh József A fiatalkori bűnözés és társadalom. Budapest, 1964. 53. o.

rúval szemben próbára bocsátásnak bármely bűncselekmény esetén helye van, valamint lehetőséget biztosított a járművezetéstől eltiltás mellékbüntetésként történő kiszabására. Az 1978. évi IV. törvény rendelkezései között nem szerepelt a bírói megrovás, helyette a megrovás intézményét vezette be, ez azonban ugyanúgy alkalmazható volt mind felnőttkorú, mind fiatalkorú elkövetővel szemben.¹⁵

A hatályos szabályozás

A hatályos Btk. VII. fejezetében találhatóak meg a fiatalkorúakra vonatkozó külön rendelkezések, egyébként pedig a felnőttekre irányadó Btk. szabályozását – az eltérések figyelembevételével – a fiatalkorúakra is alkalmazni kell. Hazánkban tehát – a legtöbb volt szocialista ország megoldásához hasonlóan – nincs önálló törvényi kodifikáció a fiatalkorúakra, azaz lényegében a fiatalkorúakkal kapcsolatos büntető anyagi jogi és eljárási szabályok a felnőttekre vonatkozó rendelkezések egyszerű adaptációjaként értelmezhetők és alkalmazhatók néhány eltéréssel. Ez a felnőttek büntetőjogához nagyon is közelítő hazai megoldás nem veheti kellőképpen figyelembe a fiatalok fejlődési sajátosságait, a számukra adekvát szankcióformákat, továbbá nem követelheti meg megfelelően a külön fiatalkorú igazságszolgáltatást.

A hatályos Btk. a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható szankciók között olyan sorrendet határoz meg, amelyet a bíróságnak kötelezően figyelembe kell vennie a büntetés kiszabása során. Minthogy ebben a sorrendben az intézkedések megelőzik a büntetéseket, az adott esetben célravezető jogkövetkezmény megválasztása során először az enyhébb, majd a súlyosabb intézkedés, végül a büntetés alkalmazásának lehetőségét kell megvizsgálni. Szankcionálás során azon szabályra is tekintettel kell lenni, hogy szabadságelvonnással járó intézkedés vagy

büntetés alkalmazására csak akkor kerülhet sor, ha az előbbiek szerinti cél más, enyhébb szankció kiszabása útján nem érhető el.¹⁶

Az ifjúkori bűnelkövetők devianciájának jellemzői évek óta nem mutatnak jelentős változást. A kiskorúak bűnözésének struktúráját illetően a vagyon elleni bűncselekmények dominanciája jellemző, e téren nincs szignifikáns eltérés a felnőttkorú és fiatalkorú bűnözés összetétele között. A bíróságok a fiatalkorú vádlottak 56.9%-át próbára bocsátották, 5.77%-ával szemben pénzfőbüntetést szabtak ki. A szabadságelvonnással járó szankciók közül 27%-kal csökkent a végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt fiatalkorúak száma (2003: 525; 2004: 383 fő), amely összhangban áll azzal az alapelvvel, mely szerint az intézkedés megelőzi a büntetést, valamint végrehajtandó szabadságvesztés-büntetés fiatalkorúval szemben csak végső eszközként alkalmazható.¹⁷

A fiatalkorúak büntetőjogában számos büntetőjogász, kriminológus szerint reform szükségeltetik, a meglévő szabályozás nem képes megfelelő módon megvalósítani a reszocializációt, valamint a társadalom védelmének követelményét, amely elsődlegesen az elégtelen szankciókra vezethető vissza. A magyar jogfejlődés történetében mindig a felülről jövő reformok domináltak, így aligha vitatható, hogy a bírói gyakorlat önmagában nem képes igazán hatékony jogi megoldásokat meghonosítani a fejlődés érdekében, nem lehet a változások kiindulópontja. Az új Büntető Törvénykönyv megalkotása érdekében felállított Kodifikációs Bizottság tevékenységének természetesen a fiatalkorúak büntetőjogára is ki kell terjednie. Remélhetőleg akár a leendő Btk.-n belül, akár önálló, külön törvényi szabályozás kerül a jövőben hazánkban elfogadásra, olyan szankciók lesznek kiszabhatóak, amelyek ténylegesen képesek lesznek a kitűzött célok elérésére.

¹⁵ Nagy József: A fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályok kialakulása és változásai. In: Rendőrtiszti Főiskola Rendvédelmi Füzetek 36., Budapest, 2002. 10-12. o.

¹⁶ Wiener A. Imre (szerk.): Büntetőjog Általános Rész. Budapest, KJK-Kerszöv, 2004. 249. o.

¹⁷ Lajtár István: A fiatalkorúak igazságszolgáltatásának, büntetés-végrehajtásának egyes időszaki kérdései a jogszabályi változások és a jogalkalmazási tapasztalatok tükrében. In: Börtönügyi Szemle. 2005/4. 19-21. o.

Magyar drogpolitika a kezdetektől 1998-ig

Írta: Képešsy Imre

„Minden civilizációnak megvan a maga sajátos bűnözése” – írta Émile Durkheim. A neves francia szociológus megállapítása alapján elmondhatjuk, hogy az 1960-as évek óta egészen napjainkig a kábítószeresítés a legjellemzőbb kriminalitás, mintegy korunk bűnözése.

Ha a kábítószerrel kapcsolatos szabályozás történetét vizsgáljuk, arra lehetünk figyelmesek, hogy a drogok helytelen használatával kapcsolatban a végső eszközt, a büntetőjogot, vagyis a személyi szabadságról való megfosztás kilátásba helyesését csak a XX. század államai preferálják¹. A magyar jogrendszerben első felbukkanásáról a 1925. február 19-én Genfben megkötött „Nemzetközi Ópium Egyezmény” kihirdetéséről szóló 1930. évi 37. tc. gondoskodott, amely bevezette a kábítószerrel kapcsolatos első büntetőjogi rendelkezéseket.

Ha a kérdést a nemzeti jogalkotás oldaláról vizsgálom, a kábítószerhasználattal kapcsolatos bűncselekményeket első alkalommal az 1961. évi V. tv. szabályozta. Ez a jogszabály fogyasztást, mint elkövetési magatartást sem közvetlenül, sem közvetve nem szabályozta, a törvény értelmében az volt büntetendő, aki ilyen anyagot készített, megszerzett, tartott vagy forgalomba hozott. Ezt követte 10 év után az első módosítás, mely egyrészt felemelte a büntetési tételeket, másrészt újabb elkövetői magatartásokat fogalmazott meg.

A jelenleg is hatályos - de több mint Ötvenszer módosított - Büntető Törvénykönyv, az 1978. évi IV. törvény a kezdetekben a korábbiakhoz hasonlóképpen szabályozta a "visszaélés kábítószerrel" és a "kóros szenvedélykeltés" tényállását, mára e kettő közül csak az előbbi maradt meg. Elmondhatjuk, hogy a nyolcvanas évek büntetőpolitikájának egyik legfőbb hibája volt, hogy nem tett egyértelműen különbséget fogyasztó és kereskedő között, illetve az elterelésnek, a diverziónak a lehetősége sem volt adott. A probléma elméleti és gyakorlati kidolgozatlanágát jól jelzi, hogy a jogirodalomban 1986-ig vitatkoztak arról, vajon a kábítószer-fogyasztás önálló bűncselekmény-e. A kérdésre a választ a Legfelsőbb Bíróság a VI. sz. Büntető Elvi Döntésével adta meg. Kimondta, hogy "a kábítószer fogyasztója a kábítószerrel visszaélés bűncselekményét akkor is elköveti, ha nem maga készítette vagy tartotta a kábítószeret, hanem mástól, a fogyasztás érdekében szerezte meg".

A kategóriák szétválasztását első ízben a Btk.-t módosító 1987. évi III. törvény kísérelte meg. Lehetővé tette, hogy az alkoholista életmódot folytató és az kérdéses bűncselekményt életmódjukból kifolyólag elkövető személyek mellett a hasonló helyzetben lévő kábítószer-élvezőkkel szemben kényszergyógyítást alkalmazzanak.

E módosításhoz mindenképpen kell legalább két megjegyzést fűznünk: egyrészt maga a kényszergyógyítás alkalmazása, mint nevéből is kikövetkeztethető, nem az elkövető akaratán, hanem a bíróság döntésén múlik és csak

¹ Kiss Anna: Drog és irodalom

végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték esetén adódott erre lehetőség. Tehát önmagában ez a lehetőség még nem jelentette a diverzió megjelenését a magyar jogban, de legalább a börtönbüntetésen kívül adott egy eszközt a bíró kezébe. A második kritika pedig az, hogy a törvény szerint e szakaszának a kihirdetése óta eltelt 20 év alatt a hatályba léptetésére nem került sor.

A rendszerváltozás után több változás is bekövetkezett a magyarországi droghelyzet terén. Mindenekelőtt, a vasfüggöny leomlásának köszönhetően lényegesen egyszerűbbé vált a nemzetközi drogkereskedelem lebonyolítása, illetve ekkortól kezdve a kábítószer-probléma minden olyan jelensége megtalálhatóvá vált Magyarországon, amely Nyugat-Európában már jó ideje létezett. Megindult a hazai kereslet kielégítésére irányuló illegális kereskedelem, azaz a tranzitország mellett célországgá is vált, valamint kísérlet történt a kábítószeres házi előállítására, termesztésére, illetve rendkívül szélessé vált az illegális drogok választéka. Ennek megfelelően szükségessé vált nemzeti drogstartégia kialakítása, melynek első eredménye az 1993-as Btk-módosítás lett, mely - a kompromisszumos kriminálpolitikának megfelelően - a kábítószerrel kapcsolatos deviancia kezelésekor az ún. medikalizáló megoldást választotta. Hatalmas előrelépést jelentett, hogy a törvény kimondta, hogy nem büntethető az aki, csekély mennyiségre követi el a kábítószerrel visszaélést, illetve olyan, 2 évnél súlyosabban nem büntendő bűncselekményt követ el, mely kábítószer-fogyasztással áll összefüggésben akkor, ha igazolja, hogy legalább hat hónapig tartó, folyamatos gyógykezelésben részesült. Ezen kívül bevezette a „csekély mennyiségre történő elkövetés” fogalmát, melynél lényegesen leszállította

a törvény a büntetési tételeket. Ezt a fogalmat a korábbi bírói gyakorlat is ismerte, lényegében ennek a törvénybe ültetésére került sor. Amit viszont megtartott a törvény, az a liberálisok által sokat kritizált egységes kábítószer-fogalom volt, azaz a törvény nem különböztetett lágy és kemény drogok közt, minden elkövetőre, legyen szó marihuánáról vagy heroinról, ugyanazt a büntetést rendelte.

A kilencvenes évek közepétől a jogalkotó egyre következetesebben lépett fel a szervezett bűnözéssel szemben. Ez kihatott a kábítószer-politikára is azáltal, hogy az 1997. évi LXXIII. törvény ismét módosította a Büntető Törvénykönyvet. A szervezett bűnözéssel összefüggésben elkövetett kábítószeres bűncselekmények büntetési tételeit felemelte.

A büntető jogszabályok újabb módosításakor nagy vitát kavart az 1998. évi LXXXVII. törvény. A jogszabály háttérében meghúzódó, korábbiaktól eltérő büntetőpolitikát a szigorítási szándék jellemezte, mely elveiben az USA mintájára, ott a Reagan-elnökség alatt bevezetett „zéró-tolerancia” politikája érvényesült. A korabeli sajtóban „Európa legszigorúbb kábítószer-törvényének nevezték”, és a büntetőjog eszközeivel akarta mind a keresleti, mind a kínálati oldalon történő kábítószer-jelenséget visszaszorítani. Két részre bontotta a törvény az elkövetési magatartást: a termesztést, előállítást, megszerzést, tartást fogalmazta meg alapesetként, míg drogok forgalomba hozatalát, átadását, a vele való kereskedést minősített esetként súlyosabban pönalizálta. Újdonságként megjelent önállóan fogyasztás is, szubszidiárius tényállásként. Rengeteg kritika érte a törvény alkotóit, s éppen ezért indokolttá vált e szabályozás felülvizsgálata, melynek a 2003. évi II. törvény tett eleget.

Kultúra-rovat: Dame Helen Mirren

„A valóság sokkal érdekesebb és élvezetesebb, mint a butuska gyerekkori álmok!”

Írta: Beke-Martos Judit

A 2007. február 25-iki 79. Oscar-díjkiosztó egyik biztos befutója volt Helen Mirren. Mégis mikor az ABC televíziós társaság riportere a „Red Carpet Show – Countdown to the Oscars” című műsor során megkérdezte tőle, hogy komolyan gondolta-e, amikor néhány éve azt nyilatkozta, hogy nem tartja valószínűnek, hogy az Oscar-díjkiosztóra sodorja a sors, csak annyit válaszolt: „Hát tudja, hogy van ez, egy lányka Essexből, Angliából...”

A királynő című filmben (kritika a 2007. februári számban olvasható) nyújtott alakításáért a legjobb női főszereplőnek járó Oscar díjon kívül az összes rangosabb elismerést besöpörte a „lányka”, aki 1945. július 26-án született Ilfordban, Essex megyében, Angliában. Nagyapja, az orosz arisztokrata Pjotr Vasilievics Mironoff a cár követeként Londonban tárgyalt 1917-ben, amikor kitört Oroszországban a forradalom, így a család Angliában „ragadt”. Helen Vasily Petrovics Mironoff és az angol Kathleen Rogers második gyermekeként, Ilyna Lydia Vasilievna Mironova néven született. A család 1955-ben vette fel a Mirren nevet. Édesapja a Londoni Filharmonikus Zenekarban hegedült majd a második világháborút követően taxisofőr, végül autóvezetés-vizsgáztató volt. Helen édesanyja Viktória királynő udvari hentesének tizennégy gyermeke közül a tizenharmadik volt. A három Mirren gyermek közül kettő, Helen bátyja, Peter és húga Kathrin egyaránt a tanári pályát választották, de Helen 13 éves korától kezdve csak színész akart lenni. 18 évesen jelentkezett és felvételt nyert a National Youth Theatre-be.

Kezdeti szerepeiben gyakran mutatkozott klenge öltözetben, ami akkoriban még nem volt megszokott. Első jelentős filmszerepében,

az 1969-ben készült „Age of Consent”-ben egy elvált, Ausztráliába menekült festő műzsákjaként teljesen meztelenre vetkőzött a kamera előtt. A Royal Shakespeare Company tagjaként több szerepében hasonló alakításokkal rukolt elő, így például az 1974-es Lady Machbethben. Egy angol újságíró „Stratford szex-királynőjévé” kiáltotta ki. A '70-es évek közepén a londoni West End-en Csehov „A sirály” című drámájában végre összhangba hozhatta intelligenciáját érzékiségével – írta a kritika – és ez vált védjegyévé. Mégsem bánja ma sem korai szerepeit. „A végén úgyis a munka eredménye, az alakítás számít.” Alakításai pedig sorra kiválóak voltak és így lassan a szakma nemzetközi képviselői is felfigyeltek rá.

A Calendar Girls c. filmben, Julie Walters-szal.

1984-ben elnyerte a Cannes-i Filmfesztiválon a legjobb női főszereplőnek járó díjat a „Cal” című filmben nyújtott alakításáért, ahol egy brit katona özvegyeként beleszeretett abba az ír férfibe, aki a férje halálát okozta. Ekkor még a tengerentúlról nem érdeklődtek iránta. 1985-ben a „White nights” című film forgatása során megismerkedett Taylor Hackford rendezővel, aki élettársa, majd 1997-től férje lett. Közös gyermekük nem született, mert Helen inkább szabad és független akart maradni, de saját bevallása szerint ezt ő min-

dig is így gondolta és nem bánja, hogy nem szült gyereket.

A férfiak által dominált világban érvényesülni próbáló középkorú nyomozónő szerepére 1990-ben kérték fel. A „*Prime Suspect*” az egyik legsikeresebb angol tévésorozat lett, amelyben a Jane Tennison megtestesítő Mirrent alakításáért három egymást követő évben, 1991-93 között BAFTA díjjal (*British Academy of Film and Television Arts*) és 1996-ban Emmy díjjal is jutalmazták. Első Oscar jelölését a legjobb női mellékszereplő kategóriában kapta 1994-ben a „*The Madness of King George*” című filmért. Következő Emmy díjat a „*The Passion of Ayn Rand*” című tévés produkcióért kapta, míg második Oscar jelölése – ismét a mellékszereplői kategóriában – csak 2001-ben jött a „*Gosford Park*” című filmben megformált házvezetőnő szerepéért.

Alázkodást, a polgárpukkasztást, a megbotrányoztatást meg nem vető színésznőt 1996-ban a *Commander of order of the British Empire* (közismertebb nevén CBE) kitüntetéssel jutalmazták, azonban ő visszautasította a díjat. Mikor 2003 júniusában egy magasabb kitüntetéssel, a *Dame Commander of the British Empire* (DBE) kínálták, egy hétig gondolkozott a díj elfogadásán. Kollégái egyhangú tanácsára hallgatva átvette a kitüntetést Prince Charles-tól.

„Csak annyit kell tenned, hogy egyszer pocsékul nézel ki a filmvászonon, és mindenki máris azt gondolja, hogy jó színész vagy; pedig nem tettél mást, csak pocsékul néztél ki!” – nyilatkozta egyszer Mirren, amikor a szakmájáról kérdezték. Karrierje során hatszor alakított már királynőt: 1979-ben a „*Caligolában*”, 1994-ben a „*The Madness of King George*”-ban – amelyért Oscar díjra jelölték –, 1995-ben a „*The Snow Queen*”-ben, 1998-ban a „*The Prince of Egypt*”-ben, 2005-ben a tévés kisorsozat címszerepében, az „*Elisabeth I*”-ben és a 2006-os nagyjátékfilmben, „*A királynőben*”. Utóbbi két alakításáért a 2007-es Golden Globe díjkiosztón elhozta a legjobb női főszereplő díját a drámai film és a

tévés sorozat kategóriában egyaránt. Mirren a harmadik olyan színésznő – Sigourney Weaver és Joan Plowright után – aki egy évben két Golden Globe-ot nyert színészi alakításokat díjazó kategóriában.

Helen Mirren mára már számtalan díjjal, Elismeréssel, kitüntetéssel rendelkezik, így négy BAFTA és a Britannia díj, Entertainment Personality Award, két legjobb női főszereplő díj a Cannes-i Filmfesztiválon, három Emmy díj, három Golden Globe, a Torontói Filmfesztivál díja, a Volpi Cup kitüntetés a Velencei Filmfesztiválon, stb. Első Oscar díját a legjobb női főszereplő kategóriában vehette át idén. Filmográfiája majdnem száz filmet számlál, sikeres volt tévében és színpadon egyaránt. Morley Safer amerikai riporter azon kérdésre, hogy gondolta-e gyerekkorában, hogy így fog alakulni az élete, Helen Mirren így válaszolt: „*Mikor gyerekkoromban ültem a tengerparton, gyakran álmodoztam arról, hogy egy híres filmrendező vagy producer arra jár majd az autójával, megáll, és azt mondja nekem, hogy én vagyok az a lány, akit keres. Természetesen reménykedtem benne, hogy így alakul majd az életem, de tudja a valóság sokkal érdekesebb és élvezetesebb, mint a butuska gyerekkori álmok!*”

A királynő (2006)

Szerелеm

Írta: Nemes Iringó

Próbálok felidézni hangokat, amik jók voltak. Nem tudom mi tette jóvá őket. Hogyan lehet valamit jóvátenni. Ami elmúlt. Csak a szellem ül a mellkasomon. És mi marad, ha elrepül? Ki tudja, mi van odakint? Kell egy harmadik, aki nem új, csak más. Nem kell egy gondolat sem. Meg kell tartanom magam, a határt, hogy egyben maradjak, másoknak ne ártsak. Csak élni akarok, lélegezni. Dallamot és zenét akarok. Minden lépés előre megy, kint vonulnak a fellegek. Ha hiszed, ha nem, maradok, aki vagyok. Egész. Új világot akarok, nem csak érezni, ami van, hanem mindent. Eldöntöttem, maradok.

Nem akarlak vissza, mert nem vagyok az, aki lennék. Nem akarlak vissza, mert nem vagy boldogság. Nem lehet kitörölni az időt. Az vagyok én, aki mesélek. Elmondok egy történetet. Figyelő szemek tapadnak rám. Énekelnek. Tapsolnak. Nevetnek. Pár perc boldogság. Egy csöpp élet. Negyvenöt perc szeretet. Forgás, pörgés, előre, hátra. Szédülés, részegség, nevetés, mosoly és levegő.

Nem kellene az egyedül meghozott döntések, az ellopt, de vissza nem adott csók, az ölelés nélküli érintés, a figyelem nélküli hallgatás. Szem a szemben elvész. Bánat van minden könyv mögött.

Szeretem a szavakat. A hangzást, a jelentést. Ott a vers a könyvben, a könyv a doboz mélyén. Az életem a dobozba zárva. Honnan jöhet a bátorság.

És most? Részeg vagyok, mint hajnalban a csillagok. A világ jött el elém, lélegzem. Vágyom az új dolgokra, és akarom, hogy megismerd a régieket, engem. A meséket, amiket szereted. A szomorúakat is. Tudnod kell, ki vagyok. Csupa tűz és nevetés, pont, mint te. Egymásra találtunk egy kicsi szeleten, de én nem tudom már mi a szerelem. A gyomromban érzem a friss szellőt. S ott van a te szellemed, a nap, s mind a csillagok. Ragyog minden, és én is ragyogok.

Csak zúg a fejem. Reszketek, érted. A toll kifordul kezemből. Felnézek a sötét égre. A lámpa fénye megvilágítja az őszi megmaradt néhány sárga levelet. Engem a szél is fúj. De te tartasz. Benned megmaradnak a szavak. Nem csak a visszhang vagy.

De ez a csoda csak három hétig tartott. Aztán maradtak a fellegek. S az eső csak csepergett a hajamra. Szüntelen. Ez lett a veszted. Már én téged nem szeretlek. Nekem te kitártad szívedet egészen, és én beledöföm csalfa törömet. Ez lesz a veszted. De te nem vagy a tűz, és nem te vagy a szerelem. Csak az érzés vagy, ami kell nekem.

IMPRESSZUM

Szerkesztette: Képesy Imre

Címlapterv: Balogh Boglárka

Tördelés és korrektúra: Képesy Imre

Munkatársak: Beke-Martos Judit, Csoór Dorothea, Elek Péter, Estók Flóra, Lenkovics Judit,
Nemes Iringó, Südi Gergely